

**PROFESOR**

**prof. Daniela Bruj**

**Cultura populară pe  
Valea Bârgăului**

EDITURA MERITOCRAT CLUJ-NAPOCA  
ISBN 978-630-6502-73-8

prof. Daniela Bruj

## **Cultura populară pe Valea Bârgăului**

EDITURA MERITOCRAT CLUJ-NAPOCA  
2022

TEXT © Cultura populară pe Valea Bârgăului/prof. Daniela Bruj

Toate drepturile rezervate autorului

Consilier editorial: lect. dr. Tiberiu Irimia  
Lector de carte: ing. drd. Paula Mândrean  
Tehnoredactare: prof. Daniela Bruj  
Coperta I-IV: prof. Alexandru Georgiu  
Corectura: prof. Daniela Bruj  
Grafică generală: prof. Alexandru Georgiu

*Editura Meritocrat Cluj-Napoca*  
*Tel. 0760 607 889, 0741 494 338*  
*e-mail: meritocratj@gmail.com*

© 2022 Editura Meritocrat Cluj-Napoca

Toate drepturile grafice asupra acestei ediții aparțin editurii Meritocrat, orice reproducere sau modificare, indiferent de formă și suport, neautorizată urmând să suporte consecințele legii.

Responsabilitatea calității corecturii textului din această carte aparține autorului.

## CULTURA POPULARĂ PE VALEA BÂRGĂULUI

### FOLCLORUL

*Folclorul are menirea să oglindescă cat numai s-ar putea de clar,viul spirit al poporului roman-ION POP RETEGANUL*

Literatura noastră populara,formata din doine,cântece ocazionale,legende,balade,basme, snoave, proverbe, zicători, ghicitori, strigaturi, este strâns legata de simțirea și gândirea poporului nostru, de viața și istoria lui,de nazuința lui de mai bine.

Cuvântul *folclor* ,la originea lui,înseamnă înțelepciunea poporului.Folclorul literar stă la baza dezvoltării literaturii scrise, mulți dintre marii noștri scriitori au preluat și dezvoltat teme din literatura noastră populară.Folclorul se constituie ca o parte integrantă a culturii noastre nationale, prin el înțelegându-se totalitatea faptelor de cultură populară, transmise prin cuvânt și practică.Împreună cu literatura cultă,folclorul relevă particularitățile psiho-spirituale ale poporului român.

A existat neîndoios o lume mitică-așa cum își imagina Eminescu-o vreme de început de poveste și miez de legendă, o *lume ce gândea în basm și vorbea în poezie* ,o lume confruntată zi și noapte cu înspăimântătoare taine și necunoscutul care o înconjură într-un cerc de mistere din toate punctele cardinale,a existat o umanitate naturală de la care i-au rămas omenirii civilizate frumoase și insolite narațiuni despre originea universului,a sistemului solar și a omului, despre ființe supranaturale,teratologice sau despre eroi fabuliști, despre evenimente cosmice și sociale mai mult sau mai puțin fabuloase și miraculoase, pe trecute în timpuri arhaice, primordiale, când în istoria omenirii de-abia se crăpa de ziuă.

Folclorul pune în lumină bogăția sufletească a poporului român,poporul însuși fiind creatorul folclorului.*E drept, românul nu întotdeauna cânta de veselie și bucurie,ci mai mult de jaleși dor că așa-i viața*,spunea I.P.Reteganul( I.Apostol Popescu-Viața și activitatea lui I.P.Reteganul,E.D.P.București,1965).Asadar în folclor este zugrăvită în imagini artistice însăși viața socială.Nici una dintre minunatele noastre creații populare nu reprezintă un act gratuit.

Literatura populară este o puternică expresie a vieții maselor iar folclorul are un rol însemnat în păstrarea specificului național, oferind una dintre cele mai trainice îmbrățișări estetice a problemelor vieții.El exprimă esențialul din viața unei națiuni,oglinzind însăși *geniul națiunii ,conservând toată averea sufletească,toată averea minții și a inimii unui popor* ( I.P.Reteganul-Despre literatură populară tradițională în cărțile săteanului roman,

Blaj,ianuarie 1886,cartea I, an XI)Într-adevăr,privită cu atenție,poezia populară oglindește în versurile ei caracterul, credințele, datinile,bucuriile și suferințele poporului român, adică toată viața sa internă și externă.Pentru aceasta nimic din ceea ce a creat poporul nu trebuie dat uitării,giuvaerele creatorilor anonimi trebuie apreciate cu toată atenția. Oricare dintre speciile creației folclorice își are valoarea ei confirmată de secole-*nimic nu vine dat uitării,orice mărgăretelu,cât de mic să fie,trebuie ridicatu din nisipu:povești,fabule,mituri,pecălituri cântece,chiuituri,colinzi,ghicitori, proverbe,ș.a.*

*Toate sunt pentru noi tot atâtea mărgăritare neînșirate* (I.P.Reteganul-Despre literatură populară tradițională în cărțile săteanului roman,Blaj,ianuarie,1886).Folclorul nostru este o carte de recomandare pentru bogăția spirituala a poporului român însuși Eminescu afirmând că *ceea ce se dezgropă prin documente istorice și lingvistice,nu sunt numai*

*Materialuri de interes arheologic, ci e România însăși,e geniul poporului român-*(Timpul,București,nr.70,1 aprilie 1882)

Creația folclorică devine cel mai intim însoțitor al vieții poporului roman, care își împletește viața cu creația însăși, o creație care reflectă toate etapele importante ale vieții. *În cântece adoarme,în cântece se trezește,în cântece prinde a gângăni cele de întâi vorbe.De se simte rău puiul mamei,mama și buna și mătușile-i cântă și descântă, ca să-i fie bine. Așa crește românașul.Când e mărișor,de apucă a umbla prin șezători și clăci,pe la lucru și moară,el cântă însăși,se pomenește cântând.Atunci cântă de dragos- te și dor.Vine timpul de-l ia cătană,atunci cântă de necaz și mânie,de dor și jale,iar ai lui cântă cu el,cu deosebire mama și drăguța.Vine de la oaste-viața i s-a schimbat și cu ea și cântecul.Acun iar cântă de bucurie și de dragoste.Se căsătorește:ceremonia nunții constă toată din cântări și desfătări,toate din cântece de dragoste.A nimerit bine cu căsătoritul,nu se desparte de*

*cântecele lui vesele, a nimerit rău-cântecele îl însoțesc și atunci. Îmbătrânește omul, i se apropie sfârșitul, acum nu mai cântă, că nu mai poate, dar, ca și la intrarea lui în lume, așa la ieșirea lui din lume; cântă alții pentru el, cei mai aproape lui: mama și buna, surorile și mătușile. Cât timp a fost tare și mare, și-a cântat însuși cântecele. După moarte, ca și la intrarea lui în lume, i le cântă alții, sau mai bine zis, i le cântă altele, căci femeia i-a cântat la leagăn și femeia îi cântă și la coșciug. Aceste două feluri de cântări ale leagănului și sicriului sunt numai ale femeii fie ea ca mamă, bună, mătușă, soră ori prietenă.* (I.P. Reteganul, Bocete, Iubite cetitorule, 1897).

Creația populară a răzbătut prin veacuri datorită, în primul rând, frumuseții ei artistice. Cântările poporului nostru *sunt atât de frumoase, atât de atrăgătoare, încât te opresc în loc. Când auzi hora color pe Someșul Mare, ori în Banat, ori pe Mureș și pe Târnave, ori pe la Hațeg, ori prin Marmația când vin fetele de la lucru seara-când o auzi, apoi să fii mort de jumătate, trebuie să mergi batăr până la fereastră-de nu poți ieși pe poartă, să vezi: oare oamenii cântă, ori îngeri. Dar nu numai fetele cântă și nu numai pe unele locuri, nu, românii săteni cântă toți, bătrâni, bărbați, juni tineri din munți și din câmpii.* (I.P. Reteganul, Trandafiri și vioarele Ed.2, 1881)

Literatura populară are meritul deosebit de a uni adevărul cu frumosul în chip desăvârșit, iar mijloacele de expresie ale creatorului anonim sunt de o rară frumusețe și finețe. În locul unei arte amorfe, lipsită de posibilitatea de a uni bogăția de simțire cu plenitudinea expresiei-a așezat literatura populară, plină de profunzime și generozitate.

Oglindă a vieții popoarelor, arhivă vie a istoriei acestora, folclorul a fost, pe bună dreptate, socotit o sursă nepuizabilă de inspirație pentru literatura cultă, dar, mai mult, o sursă de cunoaștere, întrucât creațiile populare, credințele, miturile, legendele, datinile și obiceiurile, cântecele jocurile, cimiliturile, și proverbele, *ceea ce cugetă, ceea ce simte, ceea ce știe, ceea ce voiește și crede poporul, ne introduce în viața lui de azi și de altădată, ne arată starea lui intelectuală și morală, chipul cum el concepe trecutul, ne pune în pozi-*

*țiunea să privim în adâncul sufletului său și să cunoaștem tot ce vorbește, tot ce face și tot ce gândește el, bucuriile ca și suferințele și speranțele lui.* (Grigore Tocilescu, precuvântare la materialuri folclorice, Editura Minerva, București, 1980). De aceea cei ce au cultivat tradițiile și obiceiurile străvechi, miturile naționale și legendele istorice au făcut-o cu scopuri foarte precise, urmărind afirmarea descendenței noastre daco-romane și continuitatea neamului nostru românesc pe aceste meleaguri.

În doină, baladă și basm, în cântecul bătrânesc și-n proverbe, în mituri, legende și obiceiuri, și-n ritualurile agrare, în datini și-n port, în strigături, în sculpturile de la stâlpul porților, de pe furcile de tors, ca de pe atâtea alte unelte casnice, creatorul popular își mărturisește, cu profunzime de gândire și un imens fior liric întreaga sa existență, idealul său etic și estetic, concepția lui despre lume și viață. Șlefuite și îmbogățite de generații în șir, modelate neîntrerupt ca pietrele de râu de apa timpului în veșnică trecere, asemenea creații au dobândit, nu o dată, valori estetice care s-au ridicat la nivelul capodoperei.

Cultura, civilizația și arta populară, reprezintă în toată complexitatea lor expresia cea mai desăvârșită a modului de existență materială și spirituală a unei colectivități naționale. Trăind vreme de milenii în contact nemijlocit cu natura, observând-o și descifrându-i tainele, creatorul popular a făcut din creația sa un mod integral de a privi lumea, de a se exprima pe sine în raport cu ea și cu legile ei. Cine nu știe oare povestea din **Miorița** cu cei trei ciobani cu trei turme de oi? O poveste simplă și verisimilă ca toate crea-

țiile geniale, născută ca un răsărit de soare, fără chinuri și fără eforturi care, asemenea mărețului astru care schimbă fața lumii în fiecare dimineață, a dat contur distinct și relief sufletului românesc în toate momentele de răspântie ale acestui popor. Vrem sau nu, sufletul poporului nostru are conturul celui al ciobanului din **Miorița**, care e un întreg univers de gânduri și simțiri de aici de la noi, întruchipând în ea întreaga dragoste de viață a românului, înțelepciunea sa reconfortantă cu care merge dincolo de moarte, pentru a ieși din nou la viață.

Creația populară a poporului nostru întruchipează în ea tot sufletul său, toată forța creatoare a omului, însoțindu-l de-a lungul întregii sale existențe pentru a fi lăsat apoi urmașilor săi, pentru îndeplinirea primordialului rol pe care acesta îl deține, acela de perpetuu are a spiritualității românești. Și așa încheia această pledoarie pentru sufletul românesc cu un îndemn simplu dar grăitor, adresat de Simion Mehedinți tinerei generații: **Copii și tineri**

**Suiți cât mai des pe potecile munților. Ascultați Miorița. Trage-ți cu urechea la doinele care se aud din desișul codrilor și veți înțelege îndată ce comoară de simțire se ascunde în sufletul nostru.** (Limba

română, manual pentru clasa a VIII, E.D.P. București, 1981). Dovada faptului că folclorul se constituie ca o dovadă și o mărturie istorică a vremurilor cele dintâi ale existenței noastre pe aceste meleaguri o face Mihail Sadoveanu, atunci când afirmă – *istoria noastră cea mai veche, cea mai dinaintea de Negru-Vodă și de Bogdan, este ca și necunoscută. Singurul document străvechi care o luminează întrucâtva este cântecul popular și din el se vedecă străbunii noștri au trăit într-un lung și aspru amurg de suferință. Puține popoare au fost așa de crud încercate ca poporul nostru[...]*

*Necăjiții noștri străbuni au suferit, au luptat și au murit. Iar cântecele bătrânești și doinele s-au ridicat din inimile lor ca flori pe morminte.* (Mihail Sadoveanu, Poezia populară, discurs de recepție la intrarea în Academia Română, 1923)

## LEGENDE ISTORICE LOCALE PE VALEA BÂRGĂULUI

Legenda este o specie a literaturii populare, mai ales în proză, dar și în versuri, de obicei redusă ca dimensiune care, utilizând evenimente miraculoase sau fantastice tind să dea o explicație genetică și în general cauzală a unor fenomene, întâmplări, caracteristici ale plantelor, animalelor, omului.

Legendele sunt create de popor pentru a evoca o faptă glorioasă sau o figură eroică din trecutul istoric îndepărtat ori pentru a explica, pe baza unor interpretări populare, originea unor denumiri geografice, a faunei sau a florei. *Autorul legendei încetează de a fi un simplu factor de transmisie. Epreocupat nu numai de ceea ce spune, ci și de felul cum spune, cum înșiră și împlinește faptele și ce semnificație le dă. Legenda explică, lămură, învață, dă exemple de urmat sau de ocolit cu dezgust și oroare. Ea leagă strâns colectivitatea unui grup social, a unui ținut, al unui popor.* (Ovidiu Papadima, Literatura populară română, E.D.P. București, 1963)

O primă culegere de legende *O samă de cuvinte*, opera lui Ion Neculce, a constituit prin cele 46 de legende un produs folcloric, reprezentând istoric un filon epic demn de valorificat și un model estetic prețios.

Valea Bârgăului, ca orice palmă de pământ românesc, este o zonă încărcată de istorie care s-a conservat cel mai bine în legende și alte produse folclorice de inspirație istorică. Deși aceste legende sunt simple povestiri, de mică întindere, ele au o forță evocatoare, trzind în sufletele celor care le ascultă, spiritual de apartenență la poporul din care face parte prețuirea strămoșilor și dragostea față de locurile natale.

**LEGENDA “DRUMUL ROMAN”** este o primă legendă pe care oamenii de pe Valea Bârgăului o revendică prezentând-o ca o faptă istorică. Este o realitate, o existență încă prezentă și vizibilă la ora actuală, acest *drum roman care ar fi străbătut Valea Bârgăului și trecătoarea dintre acești munți spre nord până la Vârful Măgura, unde există niște ridicături de pământ și care probabil ar fi urme ale unor fortificații romane care ar fi avut menirea să apere Dacia romană dinspre nord-est cu primele începuturi ale năvălirilor barbarilor* (Teodor Gâțan, Monografia Văii Bârgăului, lucrare de licență, Cluj 1947).

**LEGENDA TĂTARCA MARE ȘI TĂTARCA MICĂ** face referire la un alt episod al istoriei noastre, cel referitor la marea invazie din anii 1241-1242, când tătarii au trecut și prin Bârgău, lăsând drept dovadă peste timp a celui lucru cele două stânci de pe raza comunei Bistrița Bârgăului *Tătarca mare și Tătarca mică*. Legenda spune că, lângă aceste stânci *o ceata de tătari a fost capturată și măcelărită de către românii plăieși ascunși prin smârcurile din apropiere, într-o zi de Sânzâiene*. (Teodor Gâțan, Monografia Văii Bârgăului, lucrare de licență, Cluj, 1974)

**LEGENDA CASTELUL LUI DRACULA** este binecunoscută prin puternica personalitate a marelui domnitor roman care constituie personajul principal. Ea constituie fenomenul de cultură medievală românească cu cel mai mare ecou internațional și cea mai spectaculoasă persistență.

Legende vorbește despre dubla identitate a voievodului Vlad Țepeș, o dublă identitate creată de ceea ce au scris autorii din afara țării, stîrniți fiind de modalitatea individului Ală prin care domnitorul înțelegea nu numai să facă dreptate dar și să-și apere țara de dușmani.

Romanul lui Bram Stoker, bine cunoscut, prezintă imaginea denaturată a lui Țepeș Vampirul supranumit și dracula. Aceasta nu este singura informație literară ce conferă o altă personalitate romanului, dar locuitorii Bârgăului au învățat să caute în aceasta un sâmbure de adevăr. Actualmente, vechi ruine ale castelului din Transilvania, unde Țepeș se re-

fugia la vreme de ananghie, pot fi găsite în zona pasului Tihuța, în apropierea hotelului Dracula, zonă de mare atracție turistică și prin trecutul său istoric.

**LEGENDA MIROSLAVA SÂNĂTORI** a fost pusă în versuri de poeta țărăncă Ioana Orban din Mureșeni Bârgăului

*În Miroslava pe-o culme  
Pasc ciobanii a lor turme  
Și mai la vale-n pridvor  
E Maria lui Ion  
Și au oi vreo șase sute  
Cu patru dulăi în frunte  
Umblă munți ,umblă coline  
Să pască oile bine  
Să gate cu brânza iute  
Și să coboare din munte  
Că e vreme de-nsurat.  
Să se-soare cu a lui fată  
Ce păștea oile odată.  
Ei coboară pe potecă  
Că li târla în Stâneacă  
Și stauru-i dilavale  
Să nu-l bată vremea tare  
Cu oile au pornit  
Și-n Stâneacă au sosit  
Și-au băgat oile-n strungă  
De vecernii să le mulgă.  
Ei în târlă au intrat  
Și gălețile le-au luat  
Au luat gălețile  
Ca să mulgă oile.  
Maria-n strungă le da,  
Lăptile-n budăci l-o pus  
Și Marii așa i-o spus:  
Eu mândră m-am hotărât  
Să mă duc la haiducit  
S-apuc calea codrilor  
De dâra ciaburilor  
Bine vorba n-a sfârșit  
Și pe cal s-a repezit  
Maria plângea cu jale  
Și striga în gura mare:  
Haida Ionică la oi  
Lasă-l focului ciocoi.  
Dar Ion se-ndepărta  
Și către fată zicea:  
Am să mă scap de ciocoi  
Și-oi veni iară la oi  
Ș-o lăsat pe draga lui  
Sus,, în vârful muntelui  
Te duci dragă și mă lași  
Eu am să mor între buhași,  
Ion prin codrii s-o dus  
Maria pe plâns s-o pus  
Iar din lacrimi și din dor  
A izvorât un izvor  
Un izvor cu apă bună*

*Care-n Valea Străjii cură.  
Izvorăște din Pripor  
Și poartă nume de dor  
Muntele e Miroslava  
Și izvorul Sănători*  
(din caietele cu poezii a lelei Ioana Orban)

## DATINI ȘI OBICEIURI PE VALEA BÂRGĂULUI

*O adevărată literatură trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui*  
(Mihai Eminescu)

Principalele datini de pe raza comunei Tiha Bârgăului sunt:

*Nunta din bătrâni*, obicei ce se repetă anual în cadrul concursului de folclor și datini strămoșești care se organizează anual pe Valea Bârgăului, numit *Alaiul nunților de pe Bârgău*, în cadrul căreia fiecare sat component de pe Valea Bârgăului intră în competiție pentru desemnarea celei mai reușite nunți, a celor mai frumoși miri și costume populare autentice. Acest impresionant spectacol de istorie și cultură populară însumează tot ceea ce este mai original conservat în materie de artă populară, datini, obiceiuri și folclor.

Acest obicei, la Mureșeni Bârgăului, se desfășoară după un scenariu aparte deoa rece în acest sat a luat naștere într-u începuturi această mișcare culturală, la inițiativa unor personalități clujene atrase și interesate de această vatră etnografică a Văii Bârgăului.

și de perpetuare a spiritualității românești.

Cu câteva zile înainte de ospăț, cei care vor participa la nuntă sunt invitați de un grup de 9-12 fete costumate în costume populare și având trecute pe după gât niște ștrega re lungi și înflorate. Aceste fete se numesc *druște* și umblă din casă în casă invitând la nuntă pe cei din partea miresei în versuri și cântece populare, uneori compuse chiar de ele.

În picioare ne sculăm  
Foarte frumos ne rugăm  
C-avem slujbă și-nchinare  
De la-mpărăteasa mare  
Pe noi astea ne-o ales  
Și la d-voastră ne-o trimis  
Să n-aveți de arat și semănat  
Numai cu noi de plecat

Din partea mireluse fac chemările de către *stegari*, un grup de 3-4 tineri voinici, îmbrăcați în costume populare, călare pe cai și împodobii de nuntă.

Avem gazda acasă?

.....

Atunci cu bun rost o să ne fie



Că noi suntem soli împărătești  
De la înălțatul împărat trimeși  
V-a rugat înălțatul împărat  
Ca pe mâine să veniți până la el  
Pe un scaun de odihnă  
Și mai multă voie bună

Cu o seară înainte de ospăț druștele merg cu cămașa mirelui cusută cu migală săptămâni întregi pentru a o îmbrăca în ziua ospățului, acasă la mire unde o descântă sub formă de poezie populară compusă de ele și în care scot în evidență, într-o formă hazlie părți bune sau rele ale mirelui. Tot în aceea seară stegarii pregătesc steagul la mire acasă, cu care îl vor conduce a doua zi la cununie.

Cu câteva ore înainte de cununia religioasă, la mire acasă se face hora mare la care participă întregul sat. În timp ce mirele îmbracă cămașa ajutat de druște, la mireasă acasă nașele pregătesc mireasa:

Te-am gătit dragă mireasă  
Să fii mândră și frumoasă  
și așteaptă  
stegarii care vin trimiși de mire să scoată mireasa din casă și să o ducă până la biserică. Ajunși acasă la mireasă are loc un schimb de descânțece între nănașe și stegarii:  
-nănașele- Cântă-te mireasă bine  
Vin stegarii după tine  
Cântă-te și nu tăce  
Că nu știi cine te ie  
-stegarii (scot mireasa din casa, învârtindu-se de trei ori pe după masă):  
Ia-ți mireasă ziua bună  
De la măta ta cea bună  
De la frați de la surori  
De la grădina cu flori  
De trei ori pe lângă masă  
Să iasă ruja din casă  
De trei ori ne-am învârtit  
Ruja din cas-o ieșit  
În mod asemănător este scos din casă și mirele de către druște  
Sărace mire frumos  
Cum ți-o picat struțul jos  
Pentru o floare din grădină  
Pentru o tânără copilă  
Cheamă-ți mire părinții  
Și dă mâna cu dânșii,  
Și le dă o sărutare  
Pentru că te-o crescut mare  
De trei ori pe lângă masă  
Să intre binele-n casă  
De trei ori ne-am învârtit  
Binele-n cas-o venit  
În timpul cununiei religioase nuntașii, afară, încing o horă mare. După cununie tot alaiul se îndreaptă spre casa mirelui pentru ospăț. În timp ce colcerița- cea care a pregătit mâncărurile și băutura – aranjează mesele, socrul și soacra mare-părinții mirelui- îi așteaptă la intrare, cu o măsuță pe care se află o farfurie cu grâu, un vas cu apă și un fir de busuioc.  
Înainte de-a ajunge, nănașele strigă la soacra mare, satirizând-o în versuri  
Ieși-ne soacră-nainte  
Că venim cu mare cinste  
Ți-aducem o copilă  
Pe cerul gurii pestriță  
Bucură-te soacră mare  
Ți-aducem ceptănătoare

Să te cepte-ne pe cap  
 C-un dărăb de lemn uscat  
 Pe unde te-o ceptăna  
 Șapte ani nu te-o mânca ,apoi ,mirii și nuntașii înconjoară masa de trei ori, strigând  
 Dă-ne grâu nu ne da orz  
 Că ni-i mirele frumos  
 Dă-ne grâu nu ne da pleavă  
 Că ni-i mirele de treabă în timp ce colcerița aruncă peste ei cu boabe de grâu, simbol al belșugului și rodniciei. Ospățul cu mâncăruri, băuturi și dans ține până a doua zi, foarte interesant fiind strânsul în colac-darurile sau cinstea nuntașilor-precum și datul găinii de către colceriță nănașilor, cu descântecul de rogoare. Se trece apoi la jocul miresei în bani, apoi se joacă de mână și de învărtit.



**La nașteri (boteze)** se fac petreceri numite cumetrii cu mâncăruri, băuturi, muzică și joc. Acestea au loc după ce nașele au dus copilul la biserică și i-au făcut numeroase daruri.

**La înmormântări**, mortul este ținut, de obicei, trei zile în casă. În fiecare seară se face așa-zisul **priveghiu** la care participă locuitorii și preotul satului, care face așa-numita **sărăcuste**. Atunci când mor tineri sau tinere, necăsătoriți, aceștia sunt îmbrăcați în haine de mire sau mireasă și sunt bocși prin buciume sau coarne de bovine.

În ziua prohodului, familia mortului dă peste sicriu colaci, articole din îmbrăcă- mintea mortului, coafe din lemn sau căni de sticlă legate de un smoc de fuior, tuturor rude -lor apropiate și vecinilor, toate constituind **pomana pentru sufletul mortului**.

Înainte de a fi îngropat, preotul ține o cuvântare prin care face o **trecere în revistă** a momentelor marcante din viața răposatului, încheindu-și prelegerea de rămas bun pe care acesta și-l ia de la familie și cei apropiați lui. Prin bocete și cântece morțești, făcute, de multe ori pe loc, de către poeți populari, mortul este condus la cimitir, după care se face o masă în cinstea acestuia.

Pe lângă aceste datini și obiceiuri **legate de evenimentele importante din viața omului** mai există și cele **legate de muncă**:

**La șezători**-În serile lungi de iarnă, tineretul din sat se adună la o casă unde, de obicei, fetele vin de mai cu vreme și lucrează, fie cusut cămăși, fie broderii, ori torsul lânei sau fuioruli și unde se spun snoave și povești, se cântă diferite melodii populare, ori se fac diferite jocuri-**Amcăzut în fântână, Bărdăuț, Hai la fus, ș.a.**

**La clăci**-Prin clacă se înțelege un fel de ajutor reciproc benevol între săteni care se termină, de obicei, cu o petrecere populară, cu mâncare, băutură, muzică, organizată de cel care a fost ajutat, fie la construcția unei case, fie la diverse munci agricole și aici au loc manifestări folclorice.

**Cununa**—Este o serbare câmpenească care are loc la sfârșitul verii cu scopul de a evidenția pe cel mai harnic țăran din sat care a terminat de secerat grâul și care primește drept răaplată o cunună împletită din spice de grâu. A ceastă cunună este adusă de fetele secerătoare de la locul seceratului și până în sat, purtată fiind de cea mai harnică și mai frumoasă dintre secerătoare. Fetele intră în sat cântând

,iar sătenii le întâmpină pe la porți și le stropesc cu apă ca semn al rodniceii. Astfel,după o zi de muncă la câmp,la reîntoarcere își găsesc locul răsul și voia bună.

***Datinile și obiceiurile legate de petrecere și veselie cuprind:***

***La horă-***Jocul localnic autohton este ***Someșana***.Feciorii,care angajează,de obicei și muzica,stau grupați în mijlocul jocului,iar fetele fac cerc în jurul lor.Pe scaun,pe margine,stau bătrânii satului.Jocul începe cu ***de mână*** și se termină cu ***învârti- ta***,feciorii ,de obicei,chiuie ***străgături*** hazlii,ca de pildă:

Frunză verde busuioc  
Cum ne potrivim la joc  
Eu mititel ca un plop  
Și tu mare cât un dop

***La bere-***În timpul sărbătorilor de iarnă se fac petreceri cu joc și băutură (preferată berea de casă),de unde a rămas și denumirea petrecerii de ***la bere***.

O altă petrecere populară obișnuită legată de tradiția locală este ***tercul***. Câțiva tineri,băieți și fete,se întâlnesc într-o casă oarecare și petrec cu muzică.De obicei băieții aduc băutura iar fetele mâncarea.La aceste tercuri se cântă melodii populare ,din folclorul local,ca de exemplu:

Cucule până pistruie  
Bădița la munte suie  
Las'să suie și să vie  
Să-mi aducă furcă mie  
Furcă mândră și cu flori  
De ciudă la doi feciori  
Furcă din mlădiță veche  
De ciudă la două fete  
Că-s bârgăoancă frumoasă  
Și îmi vin feciori în casă  
Dar m-am prins în rămășag  
Că mi-l aleg pe cel drag.

Toate aceste datini și obiceiuri aparținând folclorului au o valoare educativă deosebită pentru copiii care au venit și vin în contact nemijlocit cu ele, atât prin participarea directă a lor la aceste evenimente din viața satului cât și prin intermediul unor activități școlare culturale desfășurate sub forma unor serbări școlare ,multe dintre ele cu aspect de șezătoare țărănească.La aceste activități copiii sunt puși în situația de a fi ei însuși participanți direcți ,însușindu-și astfel,prin rolul lor ,toată latura educativă ce se leagă de moralitatea personală.

Astfel,nunțile desfășurate pe Bârgău după același scenariu specific,ating latura personalității individuale,făcând referire la unele trăsături pozitive ale acestora ,precum hărnicie,cinste,onestitate,în defavoarea celor negative ca lenea,minciuna,lăcomia.Toate acestea își reflectă valoarea educativă prin faptul că cei satirizați sunt prezentați în fața întregii comunități locale,făcându-și un"bun renume".

Tradiția pe Valea Bârgăului face ca,la fiecare eveniment major din viața comunității locale,părinții să-și ia copiii cu ei.Astfel,fără a conștientiza,aceștia realizează educația în scopul conservării și perpetuării tradițiilor strămoșești ,pe care tânăra generație va avea menirea de a le asigura nemurirea.

Alături de aceste tradiții și obiceiuri,cultura populară locală înglobează și arta populară definită prin intermediul ***meșteșugurilor populare locale***.

Pe Valea Bârgăului,arta populară e la ea acasă,având rădăcini din negura timpului și păstrându-se din generație în generație,până în zilele noastre.

Femeile scot cu mâinile lor îndemânatic lucruri de artă de o neasemuită valoare:șesături(covoare cucârligul,covorul cu spinul),și cusături cu motive naționale.

Covoarele sunt făcute din lână ce se vopsește în culori diferite în funcție de tema pe care o reprezintă covorul,iar motivele sunt fie florale,fie geometrice ,predominând culorile roșu și negru Aceste covoare sunt expuse pe pereți și paturi.

Cergile sunt făcute din lână toarsă și țsută apoi în casă,predominând culoarea roșu cu negru sau alb cu gri și împodobesc ***camera de parade(de sărbători)***.Tot în acea tă cameră găsim frumoasele ***cindeauă***,șesute sau cusute pe ***panama***, care împodobesc,ca un fel de ramă,tablourile de familie sau

icoanele pe care femeile le păstrează cu sfințenie și în fața cărora își pleacă, în semn de rugăciune sau mulțumire, capul. Pentru fiecare femeie *casa dinainte* reflectă hărnicia, perseverența, dar și respectul față de muncă și ceea ce se duce mai departe, ca valoare, în materie de tradiții și obiceiuri.

Femeile au, de asemenea, o mare îndemânare, la țesutul pânzei de bumbac din care fac ștergare, cămăși, poale, fețe de perene. După ce se croiește fața de pernă sau ștergarul se ținepe cusutul cu migală, cu concentrare deosebită, așternând motive naționale sau florale.



Costumul național de pe Valea Bârgăului este deosebit de frumos, culorile cu care se coase acesta fiind îndeosebi roșu cu negru.

Fata este îmbrăcată cu o ie (piept) din pânză de bumbac. Pe mâneci, de sus până jos, sunt cesături

cu motive florale sau geometrice. La fel, partea din față a iei. Poalele, jos cu cusături, cu o lățime de 10 centimetri, se încing până mai jos de genunchi. Peste ele se pun două cătrințe (pânzături) roșii, cu un brâu fie tricolor, fie ales cu mărgel. Peste ie se pune bundița din piele de miel care la fel este cusută cu motive naționale și mărgel. În picioare poartă opinci sau pantofi.

Băiatul este îmbrăcat cu o cămașă lungă până aproape de genunchi, de bumbac, care are cusături cu negru și roșu la mâneci, la umeri și la poale (în partea de jos). Peste cămașă se pune bundița, care se aseamănă cu a fetei.

Poartă pantaloni albi pe picior sau *cioareci*, iarna făcuți din pănură. Este încins cu un *șerpar*, curea lată de 15 centimetri, care este frumos ornamentată cu cusături florale sau geometrice și mărgel. În picioare poartă pantofi sau cisme iarna.

Fetele nu își pun pe cap nimic, poartă părul în coc sau cozi.

Băieții poartă vara pălării, iar iarna căciuli. Iarna, atât fetele cât și băieții, poartă cojoace din piele de miel sau sumane făcute din lână țesută (pănură).

Bătrânii umblă mai simplu, cu haine neînflorate, cămașă albă, cioareci sau pantaloni, pe cap poartă o căciulă neagră.



În toate timpurile au existat îndeletniciri a căror practicare a cerut multă îndemânare și cunoștințe de specialitate, depășind nivelul obișnuit cerut de practicarea industriei casnice. Acestea au format ocupația anumitor persoane, care lucrau la comandă pentru un cerc mai larg de consumatori, realizând modalitatea meșteșugărească de prelucrare. Micii meseriași erau, în fond, țărani agricultori și lucrau numai sezonier sau ocazional un meșteșug oarecare. Cu timpul, unii dintre aceștia s-au desprins de agricultură, dedicându-se, în întregime confecționării obiectelor și uneltelor în care s-au specializat, muncă pe care o îndeplineau pentru a-și câștiga existența. Sunt adevărații meșteșugari care practicau o muncă manuală calificată și își câștigau existența prin vânzarea produselor muncii lor.

Pe Valea Bârgăului cel mai vechi meșteșug popular practicat de meșteri este *olăritul*, meșteșug păstrat și transmis de daci.

În vechime vasele de lut aveau o formă neregulată, nu erau sufficient de arse și, deci, nici sufficient de trainice. Când olarii au câștigat experiență în prelucrarea lutului, mai ales după inventarea roții de fasonat vase de lut și după perfecționarea cuptoarelor de ars, s-a creat o ceramică frumoasă și rezistentă.

Olarii au transmis acest meșteșug din generație în generație, ceea ce explică păstrarea unor

aspecte de vădită tradiție păstorică și daco-romană.

Ceramica românească din zona Văii Bârgăului, a fost, pe vremuri, roșie și neagră, lucrându-se la Josenii, Mijlocenii și Susenii Bârgăului. Olarii din Susenii și Mijlocenii Bârgăului au lucrat mai mult ceramică roșie, iar cei din Josenii roșie și neagră. Mai sunt amintiți în 1750, doi olari în Beclean, cinci olari în Cireșoiaia, iar în 1841, opt olari în Rețeg care lucrau probabil ceramică roșie.

Tehnica realizării ceramicii roșii, fazele de lucru ale acestora (extragerea, curățitul, dospirea, frământarea lutului, formarea vaselor, uscarea și arderea lor), precum și uneltele de lucru sunt aceleași ca peste tot în țară, iar dintre diversele tipuri de vase bătrânești, amintim:

**Oala cu toartă deasupra sau coșarca**- folosită pentru a duce mâncarea- supa, carnea, lapte-la câmp.

**Oala de măsură**- de o fele, o cupă, două, trei sau mai multe cupe, -sunt vase întrebuințate pentru prelucrarea produselor lactate- prins, smântână, fiert.

**Oale mari** (de patru, zece cupe), oale de găluște (sarmale), de obicei legate și în sârma sau vase mari de ținut murătuei, cereale, magiun. Deoarece au de suportat și greutate mari sunt prevăzute cu câte două torți întărite sau două dispozitive în vederea ridicării lor cu două prăjini.

**Hârdăul**- este un vas de capacitate diferite, de formă mai bombată și mai scundă decât oala mare. Cel cu toartă este folosit la transportul mâncării pe câmp, iar cel cu două torți, pentru fiert mămăliga.

**Hârdăul de strecurat**- asemănător ca formă cu hârdăul, are partea de jos-baza și lateralele, perforate.

**Canta**- un vas cu toartă laterală, este folosit pentru păstrat apa, vinul, etc. Are o formă zvoltă, uneori bombată la mijloc și cu pereți verticali, iar spre buza de sus, un cioc pentru vărsarea lichidului.

**Ulciorul (olciorul)**- un vas asemănător ca formă și ca întrebuințare cu canta, se deosebește de aceasta prin faptul că gâtul și gura sa sunt mai strâmte, mânerul fiind perforat și prevăzut cu o deschidere de scurgere numită toartă. Este folosit, îndeosebi, la păstrarea apei cât mai reci, în timpul muncilor agricole de vară.

**Strungăreța**- e un vas mai mic decât cupa, cu o singură toartă, servește ca unitate de măsură la împreunatul oilor, dându-se plină de lapte ciobanilor.

**Crastolul (castronul)**- este un vas cu pereți verticali și cu fundul lat, cu o toartă sau două, fiind folosit la fierturi de alimente pe plită sau plată.

**Blidul**- este farfuria țărănească de lut, de o formă tronconică și cu buzele îngroșate și răsfrânte. Blidele, adânci sau întinse, pot fi decorate sau simple. Se întrebuințează la tot felul de mâncăruri. Dar sunt și unele decorative, pentru pereți.

**Lavorul sau ligheanul**- un blid mare, țărănesc, de 6-10 litri, are diverse întrebuințări-la spălat vase, la frământat și dospit aluatul.

**Ulcica**- sau cana de băut apă sau vin.

**Sparcasa**- (cuvânt din etimologia germană-*sparkasse*) este pușculița în care copiii țin banii metalici.

În afară de vasele înșirate mai sus, olarii bărgăoani mai făceau și jucării pentru copii. Cândva, olarii din Mijlocenii și Susenii Bârgăului erau vestiți în confecționarea de **piese roșii** de diferite mărimi și forme, care se făceau în niște forme de lemn.



O caracteristică a zonei Regimentului al II-lea românesc sunt și **pipele de Bârgău**, frumoase, ușoare și foarte răspândite. Ele nu se produc în cantitate mare, ca cele de Debrețin. Totuși, în cantitate atât de mare încât se exportă anual în Galiția și Ungaria, un număr de 30 000 de bucăți. Localitățile companiei a IV-a se întrețin din exportul de pipe.

În afară de olăria țărănească de pe Bârgău, de prin secolul al XVI-lea, se confecționează olărie și în Bistrița, unde se dezvoltă un centru săsesc de olărie, care lucrează atât vase de lut cât și ceramică ornamentală.

Un alt meșteșug care s-a practicat mult timp pe Bârgău este **cojocăritul**, în care drul căruia se confecționează, pentru nevoile populației sătești, cojoace și căciuli din piei de ovine.

Cojocarii din Prundu Bârgăului foloseau pentru confecționarea cojoacelor și pieptarelor, pielea de oaie, cu blană cu tot, tăbăcitul fiind realizat de cojocari. Cojoacele și pieptarele se croiesc după tipare, pe o masă specială. Cojoacele de sărbători se ornamează în față și în spate cu flori de mătase verde, maro, drap, prin cusătură înaintea acului.

Florile aplicate pe cojoace și pieptare sunt liber desenate, din imaginație. Pe pielea vopsită desenul se face cu cerneală obișnuită. Prin îndoirea sau suprapunere, desenul se imprimă și pe cealaltă jumătate. Cojoacele și pieptarele mai simple nu sunt ornamentate cu flori, ci doar cu garniture de mesină albă sau colorată. Prin perforare mătasea dobândește diferite figure decorative. În față ori sub brațul stâng cojoacele se încheie cu nasturi confecționați tot din piele.

**Opincăritul** este cel mai vechi meșteșug pentru confecționarea încălțămintei. Fiecare bărbat dintr-o gospodărie țărănească știa să-și facă opincile pentru el și familia lui.

**Împletitul**, dar nu din papură sau stuf, ci din mesteacăn, în acest sens remarcându-se romii din Bozgan, satul Tureac.

Deși astăzi, datorită progresului și, implicit modernismului, meșteșugurile populare au tot mai puțini adepți, ele vor rămâne mereu dovezi incontestabile de perpetuare a meșteșugurilor strămoșești, ca o dovadă vie a originii neamului românesc.

Alături de meșteșuguri și în strânsă legătură cu ele s-au dezvoltat, de-a lungul timpului, și instalațiile de tehnică populară, **Instalațiile populare de prelucrare** sunt o serie de mecanisme, în aparență simple, dar în realitate necesitând importante noțiuni constructive, tehnici de inginerie incipientă, precum și un pronunțat simț al dimensiunilor și proporțiilor. Încă din cele mai vechi timpuri acestea au fost opera unor inovatori din popor care le-au făurit cu scopul de a-și ușura munca și efortul fizic uman în prelucrarea și finisarea unor produse de primă necesitate. Pentru aceste considerente, alături de ocupațiile tradiționale și de meseriile țărănești, instalațiile tehnice de prelucrare, adevărate documente materiale ale modului de viață din trecut, constituie unul din domeniile fundamentale ale istoriei culturii populare,

Evoluția numerică a instalațiilor populare și aria lor de răspândire, redusă pe măsura trecerii anilor, reflectă mutații sociale și economice, survenite în structura societății în contextual dezvoltării moderne și contemporane. Faptul că unele instalații au devenit nerentabile, multe din produsele altădată obținute numai în cadrul industriei casnice, apărând în comerț, a dus la părăsirea unor instalații, la nerepararea altora, la substituirea forței hidraulice cu energia electrică, dar asta nu înseamnă că instalațiile tradiționale au dispărut definitiv.

#### **Instalații pentru măcinat cereale-morile cu apă**

În conformitate cu descrierea întocmită în anii 1720-1721, dintr-un total de 114 mori din județul Bistrița Năsăud, în zona etnografică a Bârgăului se aflau trei mori, dintre care două erau la Prundu Bârgăului.

Planul morii cuprinde două încăperi, de dimensiuni apreciabile - 5/6 metri, 4/5 metri - denumite după funcția ce le revine: casa morii sau tinda și casa morarului. Pentru construcția unei mori, ca și pentru pive și teascuri, se folosește lemnul de diferite esențe cum ar fi fag, stejar, plop, frasin, păr, etc., în funcție de locul unde urmează a fi întrebuițat. Bârnelor de brad, stejar sau fag sunt folosite la edificarea construcției care adăpostește moara, ca și pentru marea majoritate a elementelor componente ale morii, în schimb fierul este întrebuițat în mică măsură. Acoperișul morii sau hăzașul era confecționat din șindrilă sau draniță, inserându-se, alături de casa din zonă, în aria acoperișului în patru ape. La morile recent construite, el a început să fie lucrat din tablă sau țigla, uneori în două sau trei ape.

Morile sunt construite din instalația exterioară care determină tipul de moară, grupând morile în mori cu roată cu cupe și mori cu roată cu pene și instalația interioară. Tipul de roată este determinat de căderea apei și deosebit de debitul ei. Astfel, pe ape cu debit mic și inconstant, este utilizat sistemul cu cupe. Acest tip se afla la Mureșeni Bârgăului, Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului. Morile cu pene se construiesc pe râuri cu debit mare și cât mai constant, aceste mori având o capacitate mai mare. Și această roată este folosită în aceeași măsură la acționarea morilor, pivelor, joagărelor și cazanelor pentru țuică.

#### **Instalațiile de obținut uleiul-piua**

Instalațiile tehnice populare folosite la zdrobirea oleginoaselor răspundeau unor necesități alimentare de prim ordin. În trecut importanța și frecvența lor erau deosebit de mari, însă, în prezent, utilizarea lor e inexistentă. Asemenea exemple aflate în perfectă stare se mai află doar la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, aduse de la Prundu Bârgăului.

Piua de ulei este compusă din două părți distincte și anume: dispozitivul de zdrobit semințe și storcătorul sau teascul de stors uleiul. Ținând seama de principiul morfologic structural, cât și al forței de acționare, au existat trei tipuri de pive, acționate manual, cu piciorul și hidraulic, cu câte două variante fiecare.

La Bistrița Bârgăului exista piua manuală de zdrobit oleginoase și piua cu plug acționată cu piciorul; în Prundu Bârgăului era piua manuală cu săgeți și presa acționată cu piciorul cu punct de sprijinire; în Josenii Bârgăului era presa de ulei, iată în Mijloceni Bârgăului, presa de ulei cu ciocane.

#### **Instalații pentru prelucrarea fructelor-cazane de țuică**

Cazanele de țuică sau velnițele de vinars sunt utilizate în vederea obținerii țuicii de prune, dar și de mere, corcodușe, coarne și, mai apoi, de bucate-gu, porumb-cu două cazane din aramă. Cele mai multe aveau o instalație interioară cu trei elemente-cuptorul în care se făcea focul, iar deasupra lui cazanul de 150/200 kg și răcitorul.

În cazan se pun fructele fermentate o perioadă de cel puțin 20 de zile. Cazanul este prevăzut în interior cu niște palete care amestecă fructele fermentate și care comunică în exterior cu un ânvârtitor sau mestecător. Răcitorul constă dintr-un butoi de scânduri de brad, în care se află doi cilindri prin care trec țevile în spirală.



Mai rar, în afara instalației interioare, se află și una exterioară, compusă dintr-o roată, eventual cu pene, care, prin niște căuce adăugate sub forma unor cutii de conserve, ridică apa până la nivelul superior al roții, unde o varsă într-un jgheab de lemn, numit șurloi, care ajunge până la interior, alimentând răcitorul.

Mecanismul de funcționare este următorul: se face focul în cuptor, cu lemne, învârtindu-se neconținut mestecătorul în fructele fermentate, pentru ca acestea să nu se prindă de fundul cazanului și să se afume. Oțevă care trece prin cazan face legătura cu țevile aflate în cilindru răcitor. Aburii emanați de fructe urcă pe țevă, iar sub influența temperaturii scăzute a apei din răcitor se transformă în lichid, obținându-se așa numita *șiuslă*. Bârgăoanii nu se mulțumesc cu acest produs, întrucât li se pare slab. Ca atare caza- nul se spală bine, iar șiusla este fiartă din nou, pentru limpezirea și dobândirea tăriei specifice. După ce se scurge aproximativ o jumătate de litru de spirt, în continuare se obține așa numitul *vinars*, cu o tărie de 52/60 de grade. Întregul proces durează 5-6 ore.

Cele mai vechi velnițe datează de la mijlocul secolului al XIX-lea, dar multe dintre ele nu mai există astăzi. S-au construit în schimb altele, cu unele modificări, sau chiar și cele tradiționale s-au modificat, și anume, în loc să se învârtască mestecătorul manual, s-a trecut la acționarea lui cu ajutorul unui motor electric, iar apa nu mai este adusă din vale ci din rețea.

Țuica de prună de pe Bârgău, făcută de bârgăoani, este renumită și apreciată în întreaga țară.

#### **Instalații pentru prelucrarea țesăturilor-vâltori, pive**

În condițiile economiei casnice închise, instalațiile pentru prelucrarea și finisarea țesăturilor, au cunoscut o amplă răspândire și utilizare. Faptul reflectă atât marea extensiune a oieritului cât și aria largă de utilizare a acestor produse locale. De altfel, păstoritul tradițional a constituit una din ocupațiile principale alături de agricultură și pădurit. Cu ajutorul acestor instalații, locuitorii dobândeau nu numai țesături mai valoroase din punct de vedere practic, fiind făcute mai călduroase dar și mai frumoase.

Vâltorile (din latinescul *voltoria*), ca și o altă denumire, "steaza", constituie o veche instalație cunoscută în toate ținuturile României, cu forma tronconică, fiind construită din nuiiele sai scânduri de brad, iar ca amplasare, în marea lor majoritate se află în același loc cu piua de pănură, și, destul de frecvent, lângă moara de cereale.

Ele sunt folosite în dublu scop-pe de o parte pentru spălarea materialelor (covore, pături), iar pe de altă parte pentru îndesatul și scămoșatul țoalelor. Vâltorul și timpul afectat acestuia sunt în raport cu lucrul efectuat. Astfel, pentru spălat, țolul stă în vâltoare de la câteva ore până la o zi întreagă, după cât e de murdar. Șuvoiul de apă cazând aproape vertical, provoacă un vârtej care învârtește totul. Pentru îndesat și scămoșat el este ținut 3-4 zile, până la o săptămână. Se pun 3-4 piese concomitent, fiecare avându-și semnul său. Ele sunt controlate în toate dimineațele de proprietarul vâltorii și se consideră că sunt gata când au intrat suficient la apă în lungime și lățime. Spălarea se desfășoară mai cu seamă înainte sărbătorilor de primăvară, iar vâltorul primăvara și vara, până toamna când apa se răcește.

Pivele sunt instalații de bătut pănura și au o vechime mare. Ele s-au dezvoltat în strânsă legătură cu economia pastorală, care asigură lâna pentru țesutul pănurei. Ca îndeletnicire, pivele sunt moștenite din generație în generație și se practică în anumite condiții naturale ce țin, în general, de compoziția apei. Procesul propriu-zis durează cel puțin o zi și o noapte, interval în care piuarul veghează în permanență-toarnă apă caldă, observă să nu se încălcească pănura, udă capul grindeiului cu apă rece spre a nu se aprinde prin frecare. Când piuarul consideră că este gata, pănura se scoate din covată și se întinde imediat pe lângă stâlpii prispei, spre a rămâne netedă.

Pănura albă este utilizată la confecționarea cioarecilor și a obielelor, iar cea neagră pentru guburi, sumane, căputuri.

În cadrul tehnicilor și instalațiilor pentru prelucrarea și finisarea fibrelor textile trebuie amintite daracele de scărmanat lâna. Anterior acestora au fost întrebuițate "hrebă-nii", un fel de pieptăni făcuți dintr-o scândură pătrată, pe care erau bătute cuie lungi de fier cu care se descurcă și se scărmană lâna. Această tehnică era manuală. Aceste instalații, acționate prin forță hidrolică, iar mai apoi prin cea electrică, se mai numesc în zonă „fușalău de lână” și se compune, la fel ca instalațiile tehnice, dintr-un mecanism exterior și unul interior. Are treisprezece suluri ce poartă diverse nume-sculii leneși, sculii fugari, etc.- care scot lâna sub formă de caier.

Daracele au funcționat de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și până la începutul secolului al XIX-lea, dar multe dintre ele s-au desființat pe la mijlocul secolului al XX-lea. În acest secol s-au construit și dat în funcțiune alte instalații.

#### ***Instalații pentru prelucrarea lemnului***

Circularul denumit în zonă „țârculă” este o instalație simplă formată dintr-o masă numită “abrig de jiluit scânduri” și o “pânză circulară”. Tipologia poate fi stabilită în funcție de forța care le acționează. Astfel deosebit circulare acționate cu forță hidraulică, Circulare acționate mecanic și circulare acționate electric. Capacitatea lor este redusă, făcând ca și funcția circularilor să fie relativ minoră. Cu ajutorul acestora se confecționează palete pentru roți, lețuri de gard, spițe de căruțe, scânduri.

Joagărele sunt instalații tehnice mai complicate decât circularele și cu o capacitate mai mare.

Prelucrarea meșteșugărească tradițională a lemnului a fost, pentru locuitorii Bârgaielor, una dintre cele mai prețuite resurse de existență, fapt ce a determinat ca joagărele să împânzească văile, alături de morile de apă și pive. Astfel, în trecut, satele Bârgăului dispuneau de cea mai importantă linie de joagăre din Carpați. În timp ce morile erau amplasate în avalul râurilor, joagărele înaintau adânc pe vale, în munte.

Bârgăoanii s-au specializat în meșteșugul lemnului, în confecționarea cherestelei, a traverselor, șindrilelor și a altor obiecte din lemn pe care le schimbau cu cereale în satele de câmpie, ceea ce a și determinat pe unii autori să-i numească „moșii Bârgăului”.

#### ***Instalații pentru prelucrarea fierului***

Avem în vedere fierăriile care au ca elemente indispensabile foalele, cuptorul nicovala, ilăul, menghina, șaităul de strâns și tot felul de clești, ciocane, etc. După forța care le pune în mișcare, foalele pot fi acționate manual, cu piciorul sau hidraulic.

Obiectele realizate într-o fierărie sunt deosebit de cunoscute. În contextul funcției strict utilitare a fierăriilor, în majoritate lucrările au constat în aplicarea potcoavelor la animalele de tracțiune, în executarea rafturilor pentru roți la căruțe, în ascuțirea fierelor de plug, a topoarelor, etc.

Instalațiile tehnice populare prezintă importanță istorico-etnologică mai generală pentru definirea specificului etnic tradițional, deoarece documentele materiale astfel conservate păstrează adeseori elementele care remediază finețea, formele și structurile apărute cu multe secole în urmă, caracterizate printr-o mare ingeniozitate și particularitate.

Datorită trăsăturilor pe care le prezintă, instalațiile tehnice populare atrag și fascinează, reprezentând locul permanentei rădăcini unde poți găsi, atât de ușor, simplitatea și vechimea lucrurilor.

Deși astăzi nu se mai găsesc decât foarte puține dintr-aceste instalații, totuși nu au dispărut în totalitate, ceea ce este o dovadă vie a faptului că tradițiile strămoșești rezistă tuturor timpurilor. Ele sunt și vor fi mereu emblema veșniciei poporului nostru pe aceste pământuri, iar generațiile actuale, precum și cele ce vor urma lor, au datoria sfântă de a le păstra cu sfințenie în cufărul spiritualității poporului român. Tot ce a reat țaranul român prin milenii are ținta unei nobleți de veche stirpe, însumând datele unei geografii echilibrate în aceeași măsură în care echilibrul i-a fost întemeiat pe armonia forțelor interioare.



Vältoni





Roofs cu perie



Pne

**ISBN 978-630-6502-73-8**  
**Editura Meritocrat Cluj-Napoca**  
**meritocratj@gmail.com**

